

לקוטי תורה

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

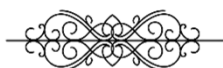
ראש השנה

ד"ה "יחינו מיומיום"

ליקוטי תורה דרושים לראש השנה, דף סג עמודה ב

המערכת מאחלת שנה טובה ומתוקה לכל בית ישראל!

תוכן העניינים

כנסת ישראל והמלאכים - פנימיות וחיצוניות..3
פנימיות וחיצוניות בלב האדם.....6
אות הברית.....11
לעורר רחמים תחילה.....15
כפיפת הראש.....17
המשכת הרחמים הרבים.....20
לעורר רחמים רבים.....25

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

א. "יחיינו מיומיים, ביום השלישי יקימנו". "יחיינו מיומיים" הם שני ימים של ראש השנה, כי ראש השנה לעולם שני ימים, אפילו בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה. "ביום השלישי" הוא יום כיפור. והעניין, דהנה שני ימים של ראש השנה הם עליות העולמות. ביום א', הוא בחינת פנימיות, ויום ב' הוא בחינת חיצוניות (כמו שכתוב בפרי עץ חיים שער ראש השנה, סוף פרק ד). ולהבין ענין זה, דהנה כתיב: "ליבבתי אחותי כלה", שכנסת ישראל מקור כל הנשמות, הוא בחינת נקודה פנימיות לבו של הקב"ה. כי אף שהוא יתברך אין לו דמות הגוף וכו', הנה דברה תורה כלשון בני אדם, כמו שכתוב: "ועל דמות

כנסת ישראל והמלאכים - פנימיות וחיצוניות

והעניין, דהנה שני ימים של ראש השנה הם ימים של עליות העולמות. ביום א', ביום הראשון, הוא בחינת פנימיות. ויום ב' הוא בחינת חיצוניות. בראש השנה נעשות שתי עליות של עולמות: האחת של פנימיות העולמות, והשנייה של חיצוניות העולמות. זה העניין של ראש השנה כחג כפול של שני ימים, שכן כפילותו היא חלק מעצם הווייתו ומעצם חגיגתו. ולהבין ענין זה, דהנה כתיב: "ליבבתי אחותי כלה" (שיר השירים ד, ט), שכנסת ישראל מקור כל הנשמות, הוא בחינת נקודה. כנסת ישראל היא לא מבנה ארגוני או אפילו מבנה קהילתי; היא נקודת המוקד של כל נשמות ישראל. לכן היא נקראת 'כנסת ישראל' – משום שהיא הנקודה שבה כל נשמות ישראל מתכנסות ומתמקדות. כנסת ישראל, שהיא מקור כל הנשמות היא בחינת נקודת פנימיות לבו של הקב"ה. כי אף שהוא יתברך אין לו דמות הגוף וכו', הנה דברה תורה כלשון בני אדם, כמו שכתוב: "ועל דמות

"יחיינו מיומיים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו" (הושע ו, ב). זהו פסוק עם כל מיני תמיהות: מהו העניין של 'יחיינו'? ומה הם היומיים? מהו "ביום השלישי יקימנו"? "יחיינו מיומיים" הם שני ימים של ראש השנה, כי ראש השנה לעולם שני ימים, אפילו בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה. ראש השנה הוא תמיד חג של יומיים. חגים כפולים, מה שנקרא יום טוב שני של גלויות, הוא תוצר של מציאות שבה היו מרחקים גדולים, שיצרו בעיות בהעברת הידיעות מן המקדש אל הגולה, וכל המצב הזה יצר בעיות. לעומת זאת, הבעיות בראש השנה הן מהותיות. ראש השנה הוא ראש החודש, ואת ראש החודש קובעים על פי עדות ראייה שצריכה להגיע למקדש באותו היום. העובדה שראש השנה הוא יום שבתון יצרה בעיות שונות, ולכן יצא שגם בבית המקדש עצמו היו שני ימים של ראש השנה. "ביום השלישי" הוא יום כיפור. כלומר מדובר כאן על צירוף של ראש השנה ויום הכיפורים. עד כאן זה דרוש נאה, לא יותר.

הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (עיינן מקדש מלך משפטים קכב, א, ועיינן מ"ש בביאור על פסוק "לבבתני"). והנה כמו למשל לבו של אדם, שהוא עיקר חיותו, כך "ישראל עלו במחשבה", והוא עיקר בריאות עליונים ותחתונים, והוא בחינת נקודה אמצעית וכו' (ועיינן מ"ש מזה בד"ה "ביום השמיני עצרת", גבי פרי עץ הדר, הדר באילנו וכו'. וענין נקודה אמצעית, עיינן בזוהר פרשת שלח (דף קסא, ב) "וליבא שארי באמצעיתא" וכו', "לאתר דאקרי קודש הקודשים" וכו', "ותמן הוא ליבא שריא" וכו'. ועיינן בזוהר ויחי (דף רלא, א) "איהי נקודה

מסוים תחילת המחשבה. אולי הם אפילו סוף מעשה, שכן הם נבראו אחרי אומות אחרות, אבל זה דווקא משום שהם תחילת המחשבה. בריאת העולם היא בריאה עם מטרה, ובמטרה הזו יש לאדם תפקיד מרכזי. בצד מסוים אפשר לומר שכל הברואים שבעולם הם תמונת רקע לאדם. מעבר לכך, בעוד כל ברואי העולם פועלים וזורמים באיזושהי צורה סטטית, האדם הוא היצור היחיד שיש לו רצייה ובחירה, ולכן גם הוא היצור היחיד שעושה צרות. יכול להיות שנמלים מגיעות אלי לדירה וזה חלק ממה שנמלים עושות, אבל אין להם תוכנית לכבוש את הבית שלי או איזשהו בית אחר, שכן הן בסך הכל באות לביקור מסיבה זו או אחרת. האדם הוא היצור היחיד שיש לו רצונות, יש לו תוכניות, והוא משנה את דמות העולם. החלק הזה של הווית האדם, החלק היוצר, הוא זה שעושה את כל הבריאה כולה לסוג של במה, מקום, עבור אלו הפועלים בו – בני האדם. בני אדם הם האלמנטים הנעים בעולם, לעומת כל השאר שביסודם של דברים הוא סטטי ויציב, פחות או יותר. גם בתוך בני האדם, יש אנשים שעם כל החשיבות שלהם הם בצד מסוים גם כן רקע. מדוע? מפני

דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (יחזקאל א, כו). בכל המקרא מופיעים דימויים אנושיים לקב"ה: "וביד הנביאים אֶדְמָה" (הושע יב, יא). כהמשך לדימויים אלו אנחנו יכולים לדבר על לבו של הקב"ה, על ראשו של הקב"ה וכיוצא בזה, שהרי הנביא רואה "דמות כסא", ועל דמות הכסא הוא רואה "דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". והנה כמו למשל לבו של אדם, שהוא עיקר חיותו. מהו לב האדם? לב האדם הוא מרכז החיים שלו. הוא עוד ידבר על זה אחר כך, כאן הוא לא נכנס לכל העניין, אבל הלב במובן הפיזיולוגי הוא צומת החיים של האדם. מרכז ההכרה של האדם איננו בלב, אך אנחנו כן מייחסים ללב את המרכז האמוציונלי של האדם. כל החלוקות שמדברים על המוח והלב הם בעצם בין המרכז האינטלקטואלי והמרכז האמוציונלי של האדם.

כך "ישראל עלו במחשבה" (בראשית רבה א, ד) החומש מתאר לנו למעשה כיצד נולד עם ישראל, ובתוך הסיפורים אנחנו רואים שיש עמים עתיקים יותר שנמצאים לפנינו בעולם. מצד זה עם ישראל הוא עם חדש. אמנם, 'ישראל עלו במחשבה' – כלומר העם הזה, עם ישראל, היו מצב

היותם מלאכים. אנחנו אמנם יכולים להיעשות גרועים יותר מכל שד, בהצלחה ניכרת; לא כולנו עושים זאת, אבל יש אחדים שמצליחים להוכיח שהם בהחלט יכולים לעשות את זה. גם הנקודה הזו נובעת מכך שאנחנו היצורים שניתנה לנו המתנה של 'צלם אלוקים', ניצוץ אלוהי ממעל. הניצוץ הזה הוא הניצוץ של הבחירה, שמכוחו אנחנו יכולים להגיע למדרגה של "מלכותו ברצון קיבלו עליהם" (ברכות קריאת שמע), אופן קבלה ששום יצור מיצורי מעלה ויצורי מטה איננו מסוגל לעשות. לכן, אנחנו נקודת התמצית של העולם, וכל שאר הדברים שקורים בעולם הם רקע, תבניות בתוך העניין הזה. החלק היחיד שבאמת נע וזז בעולם, שעושה איזשהו דבר בעל משמעות, זה המין האנושי. ובתוך המין האנושי, המקום של עם ישראל הוא להיות אותם האנשים שמקדישים את עצמם לעשות את הדבר שהוא תמצית האנושיות: לבחור לעבוד את הקב"ה, או לבחור שלא לעשות זאת.

כיוון שישראל הם עיקר הבריאה, הנקודה האמצעית של העולם, הם 'עלו במחשבה'. וענין נקודה אמצעית, עיין בזוהר פרשת שלח (דף קסא, ב) "וליבא שארי באמצעיתא", הלב נמצא באמצע, והקב"ה מתגלה "לאחר דאקרי קודש הקודשים" וכו', "ותמן הוא ליבא שריא" וכו'. יש מקום שנקרא קודש הקודשים, ושם שוכן הלב. הנקודה הזו היא נקודת האמצע של מציאות העולם, ולזה הוא קורא פנימיות הלב. ועיין בזוהר ויחי (דף רלא, א) שם הוא אומר שהנקודה הזו "איהי נקודה

שהנקודה של בריאת העולם, כמו שהוא דיבר עליה כמה וכמה פעמים, היא שבתוך העולם הזה יהיו יצורים שיקבלו על עצמם לעבוד את ה', לא מחמת הכרח אלא מחמת בחירה. זוהי הנקודה של העולם, וברגע שקיימים יצורים כאלו אפשר לומר שהעולם – או הניסיון של העולם – הגיע להצלחה קטנה או גדולה. אמנם כמו בניסוי מדעי גם אדם אחד יכול להוכיח את העיקרון של הצלחת הניסוי, אבל כדי שהדבר הזה יגיע להגשמה שלא בדרך אקראית, הוא זקוק לעם שלם; וזהו התפקיד של ישראל. וכשאומרים 'ישראל עלו במחשבה', משמעות הדבר היא שהם עיקר בריאות עליונים ותחתונים, והוא בחינת נקודה אמצעית. זה הנקודה האמצעית של הבריאה.

תיאורטית, אם ההרים כאן קטנים מידי בשביל הקב"ה, אז כנראה שיש בירח הרים גבוהים יותר, ובמאדים הרים יותר גבוהים, ובכלל – הוא יכול לבנות הרים בכל גודל שירצה. אותו הדבר גם אם הוא רוצה לבנות תהומות או לייבש ים. הקב"ה איננו זקוק לעבודתנו לשם כל אותם המעשים המעניינים הללו שאנחנו עושים כאן. כל אלה יכולים להיעשות על ידי יצורים הרבה פחות מתוחכמים, שעושים את כל מה שבני אדם עושים בצורה כזו או אחרת. אבל יש דבר אחד שאותו אנחנו – ורק אנחנו – יכולים לעשות: לעבוד אותו מתוך בחירה. זה דבר שגם המלאכים אינם יכולים לעשות, וגם אם הקב"ה יברא עוד מיליארד מלאכים, הם עדיין יהיו בהגדרתם מלאכים שכן כך הם מתוכננים להיות, והם אינם יכולים לצאת נגד

אמצעיתא" וכו', ובפרשת נח (עב, א). ועיין מ"ש בד"ה "זכור את אשר עשה לך עמלק" בעניין ליבבתי וכו' עד וזהו אל ארץ וכו' זבת חלב ודבש, עיין שם. ועיין עוד מעניין נקודה בזוהר פרשת ויקהל (רד, א-ב) ובר"ח פרק ב משער הקדושה. ועוד מזה בפירוש הרמ"ז בזוהר פרשת תצווה (קפד, ב) בעניין אחר). והמלאכים הם בחינת חיצוניות, ונקראים בבחינת קרביים ומעיים. כעניין שנאמר: "המו מעיי לו", "וכל קרבי את שם קדשו", מפני שהם כלים להשפעות חיות אלקות. (ועיין מ"ש מזה בביאור על פסוק "ויהי קול מעל לרקיע"). והנה האדם הוא כלול משניהם, ויש בו שתי בחינות, פנימיות וחיצוניות הנ"ל בליבו. וכמו שכתוב: "ואהבת בכל לבבך" ולא כתיב בכל ליבך, מפני שיש שני לבבות. בחינת החיצוניות היא האהבה הטבעית שיש בכל אחד ואחד מישראל, ואפילו רשעים מלאים חרטות, כי טבע כל איש ישראל למשוך אליו יתברך לדבקה בו, אלא מפני שהיא בבחינת חיצוניות וטבעיות לבד, לכן יש מניעות וכו'.

שלפעמים מגלים יש לו גם קרביים ומעיים. אבל חיצוניות האדם היא לא רק בזה שיש לו איברים, אלא גם בתוך ליבו יש פנימיות וחיצוניות. וכמו שכתוב: "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" (דברים ו, ה), ולא כתיב בכל ליבך, מפני שכמו שאומרים חז"ל (ראה משנה ברכות ט, ה), יש שני לבבות. אגב, גם את "ליבבתי אחותי כלה" (שיר השירים ד, ט) מפרשים כפסוק שמדבר על שני לבבות. אז יש באדם את בחינת החיצוניות הלב, שבעניין הזה היא האהבה הטבעית שיש בלב בכל אחד ואחד מישראל אל הקב"ה, ואפילו רשעים מלאים חרטות. למה? מפני שאהבת ה' הטבעית איננה נותנת להם מנוחה, וממילא הם מתחרטים. הרשע מתחרט משום שיש משהו בתוכו שמטה אותו לצד אחר. כאמור, מכוח הבחירה החופשית אני יכול לעשות הכל, אבל יש דברים שהם במידה מסוימת דברים טבעיים, וכשדבר הוא טבעי הוא תמיד מגלה את עצמו. לדוגמה, כרגיל יש לנו

אמצעיתא" וכו'. ישראל נקראים הלב של הקב"ה משום שהם המרכז, הנקודה הפנימית.

והמלאכים הם בחינת חיצוניות, ונקראים לכל היותר בבחינת קרביים ומעיים. אם אנחנו מדברים על הדימויים האנושיים, אז אומרים שישראל נקראים הלב, והמלאכים נקראים קרביים, מעיים, רגליים ידיים וכו'. כעניין שנאמר: "המו מעיי לו" (ירמיהו לא, יט), "וכל קרבי את שם קדשו" (תהלים קג, א), מפני שהם רק כלים להשפעות חיות אלקות, ולכן הם נקראים בכל מיני השמות הללו; אבל נקודת החיות נמצאת דווקא בלב.

פנימיות וחיצוניות בלב האדם

והנה האדם הוא כלול משניהם, ויש בו שתי בחינות, פנימיות וחיצוניות הנ"ל בליבו. בתוך האדם גם כן את שתי הבחינות הללו – הפנימית והחיצונית. האדם איננו עשוי רק מפנימיות, אלא כמו

הקדושים שיש להם, ויש שם כל מיני דמויות, אחת, ועוד אחת, ועוד-ועוד; כל אחת לבושה יותר יפה מחברתה. תוך כדי הסיור התברר לי שהמדריכה שלי הייתה בחורה יהודייה, והדבר היחיד שהיה לה הוא שהיא ידעה שהיא יהודייה; לא היה לה שום דבר מעבר לזה. שלחו אותה להיות מדריכה למישהו שהגיע מבחוץ ודאגו לו, והיא עשתה זאת מפני שהייתה נאמנה במאה אחוזים לשלטון. במהלך הסיור עשיתי משהו שלא יפה לעשות, אבל הפיתוי היה גדול מידי, ואמרתי משהו שהיה יכול להכניס אותי לבית הסוהר, לכל היותר: לגלגתי משהו על דברים שראינו שם, והיא כמעט בכתה. מצד אחד היא צריכה להיות אדיבה, אבל מצד שני היא ידעה שאני צודק. היא הרגישה נורא, כמעט בכתה מרוב צער: 'מה אני עושה? מה אני עושה למדינה הרוסית ולאידאולוגיה הרוסית?'. כל זה היה בשביל להסביר שליבה של הבחורה הייתה בתוך העניין הזה. אנחנו הולכים בין האיקונים, ואני מסתכל בגדול וקטן, בשמן ורזה, והיא לוחשת לי: 'תגיד לי, זה לא עבודה זרה?'. זה היה מדהים, מפני שצריך להבין שהעניין הזה לא נבע מאיזושהי השכלה או לימוד, אלא זו הייתה תגובה טבעית של נפש של אדם מישראל שפתאום מזדעזעת מעבודה זרה. זה לא היה משהו מלומד או מחונך, או עשוי לצורך איזה דבר, אלא זו הייתה תגובה טבעית. אמנם, זה עניין של חיצוניות הלב, משום שזה לא היה דבר מופנם, זה לא הגיע מתוך הכרה אחרי שהיא חשבה או חיה עם הנקודה הזו. זו תגובה שנטועה

רתיעה מכאב; אדם יכול להכאיב לעצמו, יש אנשים שעושים את זה בצורות שונות, אבל הם אינם יכולים להימלט מן הרתיעה מכאב. כך גם אני יכול לעשות איזושהי פעולה אחרת, אבל אני ארגיש בתוכי את התגובה הטבעית אליה. זה נכון לגבי המון דברים אנושיים, גם בגשמיות וגם ברוחניות. כוח הבחירה שלנו מאפשר לנו לפעול נגד טבע, אבל הטבע איננו נעלם, הוא פה והוא קיים, והוא מתגלה בכל מיני צורות.

כי טבע כל איש ישראל למשוך אליו יתברך לדבקה בו. האדם הזה עושה דברים רעים, ואף על פי כן מפעם לפעם משהו מתעורר ועושה לו הרגשה לא נוחה, ומכאן יש לו חרטות קטנות או גדולות. **אלא מפני שהוא בחינת חיצוניות וטבעיות לבד, לכן יש מניעות.** עניינה של בחינת חיצוניות הוא שהדבר איננו חוויה מופנמת, אלא הוא סוג של דבר שנמצא באופן חיצוני – כמו שהאינסטינקטים או חושים מסוימים שלנו הם חיצוניים. זה דבר שהוא לא חלק מהווייתנו הפנימית המכירה את עצמה, אלא זה סוג של דבר שבאיזושהי צורה אנחנו נולדים איתו ולכן יש משהו בתוכנו שנדחף לאותו כיוון. בעצם, יש בתוכנו תגובות שהם כמעט מולדות, וקשה מאוד להסביר אותן.

לפני שנים רבות הייתי בסיור מודרך במוזיאון האנתרופולוגי בפטרסבורג; הייתי אורח שמוליכים אותו לסיורים מודרכים. הלכתי שם במוזיאון, והביאו אותי אל המחסנים, שם יש באמת אוצר של דברים של אנתרופולוגיה של רוסיה. הם מראים לי שם את כל האיקונים של

אבל עיקר התשובה בלב, שהיא בחינת תשובה עילאה מעומקא דליבא, ונקרא בחינת פנימיות הלב, והוא עניין מה שכתוב: "ועמך כולם צדיקים", עיין מ"ש בביאור על פסוק "מי יתנך". כי "צדיק כתמר יפרח", "מה תמר אין לו אלא לב אחד" וכו', כמאמר "כשם שאין בליבך אלא אחד כך אין בליבנו אלא אחד", והוא מאמר השבטים שהיו מרכבת השכינה ליעקב, שהיה מרכבה לקב"ה וכו' [ועיין מ"ש מזה על פסוק "זכור" דעמלק, ומ"ש בביאור על פסוק "אלה מסעי" בענין יריחו עיר התמרים, ועיין מעניין "צדיק כתמר יפרח" ברבות פרשת לך לך ריש פרק מא, במדבר ריש פרק ג, ובזוהר ח"א (פב, א, רכ, ב), ח"ג (טז, א, רצב, א)]. ולפי זה יש לומר שזהו עניין מה שכתוב בשיר השירים רבה סוף פסוק "אני ישנה", בענין "תמתי, ר' ינאי אמר: תאומתי" וכו'. ועיין מ"ש על זה סוף ד"ה "ששים המה וכו', אחת היא" וכו', בשם האריז"ל בזוהר הרקיע ריש פרשת בראשית, ועיין בפרדס בערכי הכינויים ערך תמר, ובספר הדרת מלך סימן יא. וזהו שכתוב: "ליבבתי באחת מעיניך", פירוש: באחת משתי המידות הנ"ל, במיוחדת שבהם, דהיינו בחינת פנימיות הנ"ל. וזהו ענין כל עשרת ימי תשובה, בבחינת פנימיות נקודת הלב להיות פנים בפנים וכו', למהוי אחד באחד וכו'.

לצדיק אין אלא לב אחד לאביו שבשמים (ראה סוכה מה:). לתמר, שלא כמו עצים אחרים, יש רק לב אחד, כלומר הוא איננו עשוי מענפים-ענפים. לכן, כשקוצצים עץ כזה זה סופו של העץ – הוא לא יגדל יותר, מפני שיש לו רק לב אחד. גם הצדיק מתואר באותו עניין: בפנים, בתוך העץ עם הענפים שלו ועם כל מה שיש לו, יש לו לב אחד שהוא נקודת החיים שלו. הלב הזה כל הזמן עולה למעלה, וזהו המובן של "צדיק כתמר יפרח". כאן הוא מדבר על כך שבצד פנימי הדבר הזה שייך לכל אחד ואחד מישראל – "ועמך כולם צדיקים", וכן "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים ז, ח).

כמאמר "כשם שאין בלבך אלא אחד, אין בלבנו אלא אחד" (פסחים נו.). מאיפה הגיע הפסוק 'שמע ישראל'? מופיע בתלמוד, במדרשים (בראשית רבה צח, ג ועוד) ובתרגומים עתיקים שכאשר יעקב

בה באיזו מידה – כמו בכל אחד ואחד מישראל – וכמו כל מיני תגובות אינסטינקטיביות. אלו הן גם החרטות שיש לבן אדם שעושה מעשים רעים: הוא יודע שהוא עושה מעשים רעים, והוא בוחר לעשות אותם, אבל יחד עם זאת הוא לא יכול לחיות עם זה בשלמות, וכל פעם משהו צובט אותו. זוהי חיצוניות הלב – החלוקה והפער שבין הלב לבין המעשים.

אבל עיקר התשובה בלב, שהיא בחינת תשובה עילאה מעומקא דליבא, ונקרא בחינת פנימיות הלב. זו התשובה העיקרית, שמגיעה מעומק הלב, מתוך הכרה, מתוך פנימיות הלב. והוא ענין מה שכתוב: "ועמך כולם צדיקים" (ישעיה ס, כא). ועיין מה שכתוב בביאור על פסוק: "מי יתנך כאח לי" (שיר השירים ח, א), שם הוא אומר כי "צדיק כתמר יפרח" (תהלים צב, יג) מה תמר, אין לו אלא לב אחד, כך

היא יונתי תמתי" (שיר השירים ו, ח-ט) **בשם האריז"ל בספר זוהר הרקיע.**

כל זה קשור לעניין של פנימיות הלב, משום שזו המשמעות של 'תאומתי' – קשר שהוא בתוך לא רק בגדר של התקשרות חיצונית, אלא בעומק פנימיות הלב, כיוון ש'תמתי-תאומתי' מובנו שתואמים יחד הקב"ה, כלומר שהקשר שלנו איתו לא מתמצה בכך שאנחנו מקבלים את מרותו, אלא אנחנו מתואמים ותואמים יחד איתו. במקום הזה גם נמצא העניין של "אין בליבנו אלא אחד". וזהו שכתוב: "ליבבתי באחת מעיניך" (שיר השירים ד, ט), פירוש: באחת משתי המידות הללו, במיוחדת שבהן, דהיינו בחינת פנימיות הלב. כלומר יש שני צדדים: צד פנימי וצד חיצוני, וכאן מדברים רק על "אחת מעיניך" – על העין המיוחדת, שהיא מבטאת את הראייה הפנימית.

וזהו ענין כל עשרת ימי תשובה בבחינת פנימיות נקודת הלב, להיות פנים בפנים, כמו שמופיע שם באותו קטע של 'כגוונא' בזהר: "למהוי אחד באחד", להיות אחד באחד. במאמר הקודם הוא דיבר על "ממעמקים קראתיך ה'", ועל כך שבעשרת ימי תשובה צריך לפנות לקב"ה בבחינה של פנים בפנים. כאן הוא ממשיך לדבר על זה, וזהו בעצם השיר של עשרת ימי תשובה. פנים בפנים אומר להגיע מבחינת פנימיות הלב, וזה דורש הרבה. לפעמים, ההגעה לפנימיות הלב דורשת חפירה מאוד עמוקה בתוך הלב.

מה זה בעצם פנימיות הלב? פנימיות הלב זה מה שבאמת אכפת לי ממנו. יש המון

אבינו הולך למות הוא אוסף את בניו, כיוון שהוא חושש: מה יהיה הלאה? הוא איש עובד אלוקים – אבל מה יהיה הלאה עם הילדים? הוא מעלה בפניהם את השאלה הזו, והם עונים לו: "כשם שאין בליבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד", וזה למעשה הפסוק: "שמע ישראל", כלומר ישראל-יעקב אבינו, "ה' אלוקינו ה' אחד". על זה יעקב ענה תודה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". המשפט "כשם שאין בלבך אלא אחד" וכו', הוא מאמר השבטים שהיו מרכבת השכינה השבטים הם המרכבה, הכלי שנושא ומבטא את השכינה בתוך העולם, ליעקב, שהוא היה מרכבה של הקב"ה. בנוסח החסידים, אחרי קבלת שבת אומרים קטע מהזוהר: "כגוונא דאינון מתייחדין לעילא באחד, אופ הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד" (זוהר שמות קלה, א). גם שם יש אותו עניין של "בליבך אחד" ו-"בליבנו אחד", כיוון שגם שם מדובר על הייחוד, של האחד וסוד האחד, בהתאחדות של מעלה ומטה.

ולפי זה יש לומר שזהו ענין מה שכתוב בשיר השירים רבה (ה, ב) על הפסוק: "אני ישנה... אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי", בענין "תמתי", שרבי ינאי אומר, הוא מסביר שאת המילה 'תמתי' צריך להבין כמו תאומתי. הקב"ה פונה לכנסת ישראל, ולא רק שהוא קורא לה אחותי, רעייתי, יונתי, אלא הוא גם קורא לה תמתי – תאומתי. ועיין מה שכתוב על זה במקום אחר על "שישים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות אין מספר, אחת

וזוהו "ביום השלישי" שהוא יום הכיפורים, "יקימנו ונחיה לפניו" – 'לפניו' דייקא, בבחינת פנים הנ"ל (ועיין מה מ"ש סוף ד"ה לבאר ענין יום הכיפורים, ובד"ה "שובה ישראל עד").

ב. ולהרחיב הביאור, הנה כתיב: "עיני כל אליך ישברו". פירוש "עיני כל" הוא כנסת ישראל שנקרא 'כלה', והיינו בזמן שהם בחינת 'ליבבתני' הנ"ל, אבל כשחסר מהם בחינת זו מפני הפגם נקרא 'כל' בלא ה'. (ועיין מ"ש מזה בד"ה "עיני כל" בפרשת מטות). והיינו מפני פגם הברית, שכן מצינו באברהם שאחר המילה ניתוסף לו אות ה' על שמו, "והיה שמך אברהם" (וה' זו היא ה' עילאה, שהיא פנימית ה' תתאה, והיא בחינת פנימית הלב. וכמ"ש בד"ה "ושאבתם

העבודה הזו, אבל היא לא נקודת פנימיות הלב שלו.

לכל אדם יש כך וכך מכרים בדרגות שונות; יש אנשים שיש להם אלפים. אבל אל כמה אנשים אני יכול לכתוב, כמו שיש מכתבים בודדים כאלו – 'אל פלוני הקשור בפנימיות לבבי'? אני יכול לכתוב את זה לכל אחד, אפשר אפילו להדפיס את זה – אבל לכמה אנשים אני יכול להתייחס באופן הזה? יש אנשים שהקשר שלי אליהם קשור בפנימיות לבבי, וזה אולי לשניים או שלושה אנשים בכל העולם. יש אנשים שיש להם רק איש אחד, אישיות אחד, שהם יכולים להגיד עליה שזה בן אדם שקשור בפנימיות לבבם; שאר מכרים – טוב, בסדר, לא מעבר לכך. לפעמים בשביל אדם מסוים זה הילד שלו, לפעמים זה אחד ההורים שלו, ולפעמים זה בן-הזוג שלו; העניין כאן הוא שיש אדם כזה שקשור אלי בפנימיות הלב. יש למשל אנשים שהם חובבי אמנות: הם באמת נמשכים לאמנות, והם הולכים לראות כל מיני אומניות, וכשהם רואים דבר יפה ליבם מתמלא גילה, וזה חלק מהטבע שלהם. אבל גם אם בן-אדם כזה לא ילך לראות את האומנות, הוא יוכל להתקיים.

דברים שנוגעים לאדם, אבל לא באמת אכפת לו מהם. אדם יכול להיות קשור לאלף דברים שונים בעולם, ובדרך כלל אנחנו קשורים לכל מיני דברים – מדברים חיצוניים לגמרי עד לדברים פנימיים. מצד אחד טוב שיש לי את כל אחד מהדברים הללו, אבל מצד שני אני גם יכול לחיות אם אין לי אותו, ויותר מזה – זה לא יציק לי. אבל יש פה ושם דברים שהם נקודת פנימיות הלב, והנקודה הזו שונה מאוד אצל אנשים שונים; דעותיהם שונות, וגם נקודת פנימיות הלב שלהם היא שונה. יש אנשים שאפשר לדבר איתם על כל דבר שבעולם: בן אדם יכול להיות משכיל, מתעניין ועוסק בכל מיני תחומים, אבל כל אלו לא יהיו בהכרח נקודת פנימיות הלב שלו. יש אנשים שמוציאים לא רק יום או יומיים על דברים, אלא שנים ולפעמים אפילו את רוב שנותיהם דברים מסוימים: הם עובדים באיזושהי עבודה מסוימת, הם מצליחים ואכפת להם, אבל עדיין כל זה בעצם לא נוגע להם בנקודת פנימיות הלב. אדם עובד באיזה מקום במשך עשרים שלושים או ארבעים שנה, ואם המקום ישרף – נו... זה לא שיש לו משהו נגד

הפנימיות שלו. בתוך הבצל יש איזה לב פנימי, ולמעשה זה דבר שקיים בכל דבר: בעצים ובניצנים, וכמובן שגם בעולם החי. אני יכול לחתוך דבר חי להרבה מאוד חלקים שהם חלק ממהותו, אבל הם לא פנימיות נקודת החיות שלו. יש דבר שהוא הפנימיות, נקודת החיות ממש, וכשאני נוגע בנקודה הזו כל המערכת מזדעזעת. זה למעשה העניין של עשרת ימי תשובה, של "ממעמקים קראתיך ה'": אנחנו רוצים להגיע למגע פנימי. וזהו "ביום השלישי", שהוא יום הכיפורים, "יקימונו ונחיה לפניו" – 'לפניו' דייקא, בבחינת פנים הנ"ל.

אות הברית

ב. ולהרחיב הביאור, הנה כתיב: "עיני כל אליך ישברו" (תהלים קמה, טו). פירוש 'עיני כל' הוא כנסת ישראל שנקראת כלה. הוא מפרש ש'כל' ו'כלה' זה אותו עניין, ואגב, בדרגה מסוימת זה נכון מבחינת השורש שיש להם קשר. והיינו בזמן שהם בבחינת 'ליבבתני', אז הם בבחינת 'אחותי כלה'. אבל כשחסר מהם בחינה זו מפני הפגם, אז הם נקראים 'כל' ולא 'ה'. אז הם 'כל' – כלה חסרה, לא שלמה. והיינו מפני פגם הברית, שכן מצינו באברהם שאחר המילה, שהיא התיקון של זה, נתווסף לו האות 'ה' על שמו, שכן לפני המילה הוא היה נקרא אברם, ואחר כך נאמר: "והיה שמך אברהם" (בראשית יז, ה). והוא מעיר: (ו-ה') זה היא ה' עילאה, העליונה, כלומר ה-ה' הראשונה שבתוך שם הוי"ה, שהיא פנימית ה' תתאה, התחתונה, האחרונה שבשם הוי"ה. והיא בחינת פנימית הלב.

כמה אנשים שאם הם לא יראו איזה דבר יפה או שהם לא ישמעו מוזיקה יפה, הם ימותו מזה? מספר די קטן.

אפשר גם לעורר ולהגיע לידי כך שנקודת פנימיות הלב תהיה קשורה בקב"ה, במובן הזה שאכפת לי. כאמור, יש הרבה דברים שהם טבעיים לי ואכפת לי מהם, אבל אף אחד מהם איננו נקודת פנימיות לבבי, ואני יכול לוותר עליהם בתודעה – ולמעשה גם במציאות. יכול להיות שתהיה משיכה מסוימת לדבר כלשהו, אבל זאת לא תהיה נקודת פנימיות לבבי – אני יכול לחיות ולהתקיים בלי זה, למרות שזה זה כל הזמן מושך אותי.

יש לי כל מיני קשרים של חיצוניות הלב, אבל חשוב להבין שהקשרים האלו אמיתיים; פנימיות וחיצוניות אין משמעם אמת ושקר, אלא משמעותם היא במובן של העומק ושל האינטנסיביות והמשמעותיות של הקשר. יש קשרים שהם חיצוניים, שהם אמיתיים, קיימים ויציבים – אבל הם עדיין לא קשרים של נקודת פנימיות הלב. ויש דברים שהם הרבה פחות נגלים לעין, אבל זוהי נקודת פנימיות הלב. כשנוגעים בנקודה הזו, יכול להגיע איזשהו זעזוע בכל מיני דברים. אפשר להסיר את כל הקליפות, ולראות ממה אכפת לבן-אדם, מתי כואב לו באמת, מתי הוא שמח, איך ומה מושך אותו, וכן על זו הדרך. יש המון קליפות שאנשים רגילים בהם, ויש לזה דימוי ישן למדי: כשאני מקלף בצל, יש קליפה אחר קליפה. כל קליפה היא אמת, אבל היא לא ה-תוך של הבצל. כל קליפה היא חתיכת בצל, היא לא בגד על הבצל, אבל היא עדיין לא

מים". ועוד, כי ה' עילאה שרשה מלמעלה-מעלה, כמ"ש בד"ה ענין לך-לך, והיינו מבחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה, וזהו ענין פנימית הלב. ועיין מ"ש מענין פנימית הלב בד"ה "והיה ביום ההוא יתקע"). ולכן בפגמו נסתלק אות ה"א, שהוא בחינת פנימית הלב הנ"ל, ונעשה לבו כאבן ונטמטם שאינו יכול לפתוח לבו בשום אופן בעבודת ה'.

ולכן נרמז מילה בראשי תיבות "מי יעלה לנו השמימה". שמה שאמר "לא בשמים היא", פירושו שבחינת המשכת אלוקות קרובה אל האדם (ועיין מ"ש מזה סוף ד"ה "כי המצווה הזאת"), היינו כשאין בו פגם הברית. אבל בפגמו נסתלק למעלה, ובאמת "מי יעלה לנו השמימה", ונרמז בראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוי"ה. כלומר שעל ידי שמירת אות הברית ממשיך בחינת הוי"ה עד סוף כל דרגין (ועיין מ"ש עוד מזה בד"ה "בעצם היום הזה נמול אברהם"). ועיין מ"ש על פסוק הזוהר ח"א ריש פרשת נח נט, ב: "כל מאן דנטר האי ברית" (וכו').

וכן בברית הלב נאמר: "ומלתם את ערלת לבבכם", וכן בברית הלשון "כת שקרנין" וכו' "הבלא דשקרא" וכו', וכן המספר בגנות חברו אפילו אומר אמת. וכמו שאמרו חז"ל: "שלשה אמרו אמת ונטרדו מן העולם: נחש ומרגלים ודואג". והעניין, כי הנה דבור הוא מלשון הנהגה

יש להם את כל האיברים, אבל חסר שם משהו. זו בערך ההרגשה כשאני מדבר על בני אדם ואינני נוגע בנקודה מסוימת. יש סיבה לזה שבספרות חב"ד לא מדברים על זה, ויסודו של דבר הוא אותו הרעיון שבבית המדרש יש נושאים שמלמדים בפני כל הקהל, ויש נושאים – כמו עריות, למשל – שאין מלמדים אלא בפני שלושה. הטעם הוא שאנחנו מבינים שיש פה יצר שהוא גם מאוד בסיסי וגם תקיף מאוד, ואלו שני דברים שונים, מפני שיש יצרים שהם חזקים מאוד אבל הם לא כל כך בסיסיים. לשם ההשוואה, בוודאי יש לאנשים פיתויים של כסף ושל כבוד, והיצרים לשניהם יכולים להיות חזקים מאוד, אבל הם אינם בסיסיים באותה מידה של היצר המיני – הם לא נולדים איתנו, הם לא חלק מהמהות הביולוגית

ועוד, כי ה' עילאה, שורשה מלמעלה מעלה, כמו שכתוב בד"ה ענין "לך לך" (בראשית יב, א), והיינו מבחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה, שהוא בחינת פנימיות הלב. ועיין מה שכתוב מעניין פנימית הלב בד"ה "והיה ביום ההוא יתקע" (ישעיה כז, יג)).

למעשה, הוא מדבר פה על דבר שכמעט ולא מזכירים אותו בספרות חב"ד. בספרות החסידית יש כמות הגונה של דיבור על עניינים ובעיות הקשורות בעניין המין. אין שם ציורים, אבל יש הרבה תיאורים של הדבר. יש מקומות שבהם זה מאוד רחב ויש מקומות שפחות, אבל הדברים האלו נידונים. זה רק בשביל לומר שלפעמים קורה שאנשים לומדים ספר מתחילתו עד סופו, ואחר כך נדמה להם שהאנשים שמדובר בהם הם כמו בובות:

(שם). היינו שאין בו פגם הברית. אבל בפוגמו מסתלק האור האלוקי למעלה, ואז באמת: "מי יעלה לנו השמימה?", ונרמז בראשי תיבות: 'מילה'. וסופי תיבות של המילים הללו יוצרות את שם הוי"ה: "מי יעלה לנו השמימה". הרי שמבחוץ זו מילה ומבפנים זהו שם הוי"ה. כלומר שעל ידי שמירת אות הברית, ממשיך בחינת הוויה, עד סף כל דרגין.

דבר נוסף בעניין אות הברית כתוב בספר יצירה, ושם מדובר על כך שיש שלושה דברים שנקראים ברית: ברית בשר (שהיא אבר המין), ברית הלב וברית הלשון. יש קו אחד שמקשר ביניהם, ושלא כמו האיברים הזוגיים הם נמצאים בדיוק בקו האמצעי של האדם. וכן בברית הלב נאמר: "ומלתם את עורלת לבבכם" (דברים י, טז), וכן בברית הלשון נאמר שכת שקרנים איננה מקבלת פני שכינה (מב). כשאני פוגם את ברית הלשון אני פוגם למעשה את היכולת שלי לעמוד לפני ה', מפני שהקב"ה לא יכול לשאת 'הבלא דשיקרא'. וכן אמרו שהמספר בגנות חברו אפילו אומר אמת (רמב"ם הלכות דעות ז, ג), הקב"ה לא רוצה לראות אותו. יש עוול אחד שהוא שקר, ויש עוול אחר, חטא אחר שהוא לספר בגנות חברו. וכמו שאמרו חז"ל: שלושה אמרו אמת, ונטרדו מן העולם: הנחש הקדמוני, והמרגלים ודואג (פירקא דרבינו הקדוש מז). הם כולם אמרו אמת, אבל אלה היו דברי גנות – ולכן הם נטרדו מן העולם, כל אחד בהקשרו-הוא.

והעניין כי הנה דיבור הוא מלשון הנהגה, דיבור קשור לבחינת הנהגה, וזהו באמת

שלנו. כיוון שכאן מדובר על יצר שהוא גם בסיסי מאוד וגם חזק מאוד, כשמתחילים להתעסק בו, לפעמים במקום ליצור תיקון אין יוצרים אלא בעיות. זה כמו שמישהו מתעסק בפצע: יכול להיות שכל מה שהוא יצליח לעשות זה שהפצע קטן יהיה פצע גדול יותר. גם כאן, יכול להיות שמדובר בדבר שהוא גירוי קטן, אבל אני הופך אותו להיות הרבה יותר גרוע. יש לנו נושאים שבכל דרך שאני עוסק בהם, אני אינני יכול להימלט ולהיות סטרילי. אני יכול לדבר עליהם מרחוק, אבל כשאני מתעסק בהם אני נכנס לתוך תחום מסוכן. למרות כל האמור, הוא נוגע פה בעניין הזה, באופן לא רגיל. ולכן בפוגמו את האות הזאת, שבמובן מסוים היא קשורה לאותה ברית, מסתלק אות ה-ה' שהיא בחינת פנימיות הלב, ונעשה לבו כאבן ונטמטם, כלומר הוא איננו יכול לפתוח את ליבו בשום אופן בעבודת ה'. למעשה, כל עבירה שאדם עושה פוגמת; באופן כללי, יש דברים שאדם עושה והם פוגמים בכושר הלב להגיב. כשהלב נפגע בתחום הזה, הוא מאבד משהו מהיכולת – לא האינטלקטואלית – אלא מיכולת התגובה של אמוציות פנימיות, כאילו נפגם דבר מרכזי במערכת העצבים. האדם יכול להמשיך ללמוד ולהתפלל, אבל יש משהו פגום בתוך הנקודה של עוררות הלב.

ולכן נרמז מילה בראשי תיבות בביטוי מדהים: "מי יעלה לנו השמימה?" (דברים ל, יב), שמה שאמר "לא בשמים היא" (שם) פירושו שבחינת המשכת אלוקות קרובה אל האדם, היא לא בשמים אלא היא פה בארץ הזאת – "כי קרוב אליך הדבר מאוד"

והמשכה, וכמו שכתוב: "ידבר עמים תחתינו". וזהו ענין "וידבר ה' אל משה", שהמשיך רצונו וחוכמתו יתברך למטה כנ"ל הליכות עולם וכו', והמספר בגנות חברו או דובר שקר הרי הבל היוצא מפיו, הנה הוא הבל ורעות רוח, 'תבירא דרוחא' וכו', שמשבר ומפסיק כוח וחיות רוח אלוקים הנמשך אליו. ולכן אפילו עוסק בדברי תורה אחר כך, הרי לימודו אינו נקרא בשם "דבר ה' זו הלכה" הליכות עולם וכו', וכמו שכתוב: "ואשים דברי בפיך". ואינו נקרא בשם דיבור כלל, "כי לא יגורך רע" כתיב, וכתוב: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". וזהו שאמרו רז"ל על המספר בגנות חברו שהוא כאילו כופר בעיקר, כלומר כאלו כופר שהוא יתברך עיקרא ושורשא דכל עלמין, וממשיך עליו בחינת עורלת הלב החופפת על הברית הנ"ל.

ג. ועצה היעוצה לזה הנה כתיב: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו" שהוא יתברך הנותן ומעורר מלמעלה לבות בני אדם, וזהו 'בעתו', פירוש: בעת ושעה שיש לכל אדם, "שאין לך אדם שאין לו שעה". שהוא בחינת התפילה שנקרא 'חיי שעה' שהוא מלשון "וישע אל הבל", לשון 'ויפן'. שיש ביכולת כל אדם להפנות רצונו אל ההיפוך ממש (ועיין מ"ש מזה על פסוק "מה יפו פעמיך", ועיין מ"ש בביאור על פסוק "שוש אשיש" בעניין "כי הלבישני בגדי ישע"). אך דחילו ורחימו זו שמלמעלה,

ורעועה. שמשבר ומפסיק כוח וחיות רוח אלוקים הנמשך אליו. ולכן אפילו עוסק בדברי תורה אחר כך, הרי לימודו אינו נקרא בשם 'דבר ה' שזו הלכה – "הליכות עולם לו". אדם כזה עשה קיטוע בדיבור שלו, ואז הדיבור שלו הוא דיבור של הבל ורעות רוח. דיבור כזה שובר את הנפש ואת הרוח. וכמו שכתוב: "ואשים דברי בפיך" (ישעיה נא, טז), ואפילו דברי התורה שהוא מדבר אחרי שהוא דיבר כך וכך דברי שקר או דברי גינוי, אינו נקרא בשם דיבור כלל. זה אפילו לא נחשב לדיבור.

"כי לא יגורך רע" כתיב (תהלים ה, ה), וכתוב: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא, ז). וזהו שאמרו חז"ל על המספר בגנות חברו שהוא "כאילו כופר בעיקר" (ראה ערכין טו:), כאילו הוא כופר בזה שהוא יתברך עיקרא ושורשא דכל

השורש של המילה, ואכן ישנם כמה שורשים שהפירוש שלהם הוא הנהגה. השורש נג"ד למשל יוצר את המילים 'הגדה', 'מגיד' ו'נגיד', וכך גם מהשורש דב"ר יוצאות המילים 'דבר', 'דובר' ו'דוברה' (סירה קטנה, רפסודה), ועניינם של כל המילים הללו הוא גם המשכה. אלו שורשים מקבילים שמשמעותם היא משיכה של דבר ממקום למקום, כמו שכתוב: "ידבר עמים תחתינו" (תהלים מז, ד). וזהו ענין "וידבר ה' אל משה", שהמשיך רצונו וחוכמתו יתברך למטה. המוקד של הדיבור הוא לא הקול אלא ההעברה, הקומוניקציה – הקשר והיחס. וכנ"ל "הליכות עולם לו" (חבקוק ג, ו). והמספר בגנות חברו או דובר שקר, הרי הבל היוצא מפיו הנה הוא הבל ורעות רוח, ומה היא רעות רוח? תבירו דרוחא, רוח שבורה

(בראשית ד, ד), לשון 'ויפן'. 'וישע' זה אומר פנה, וחיי שעה אלה הם חיי שעה, כלומר חיי פניה. אדם חי, ויכול להיות רגע של חיים שבו הוא מזיז את עצמו, הוא פונה. שיש ביכולת כל אדם להפנות רצונו, לעשות את הפנייה הזו, אל היפוך ממש. העניין של ה'שעה' הוא היכולת לפנות, היכולת של אדם להזיז את עצמו ממקום למקום; ואמנם, לא תמיד אדם מסוגל לעשות זאת. כפי שהוא הסביר מקודם, וזה נכון בתוך המציאות, הבעיה היא שאנחנו כרוכים בשרשרת של סיבתיות, של קשר בין דבר לדבר, והקשר הזה כובל אותנו. העבר כובל אותנו ליצור עתיד מסוים, שכן כשאני ממשיך לעבר איזשהו דבר מסוים אני חוזר ונתקל בעבר של עצמי. לכן, אינני מסוגל לפנות. כבר אמרו שיש כל מיני דברים קלים בעולם: קש, תבן וכו', אבל אין דבר יותר קל מאשר לתת עצה לאחרים – זה קל שבקלים. אז אני יכול לתת למישהו עצה מצוינת, ולומר לו: 'תשתנה'. מי אמר שאתה חייב ללכת בכיוון מסוים? תשתנה! אבל למעשה, אין דבר יותר קשה מהפנייה הזו, משום שיש כבילות של הזמן – העבר כובל אליו את ההווה והעתיד. ואף על פי כן, הקב"ה נותן לבן אדם מתנה – 'חיי שעה' – אפשרות מפעם לפעם לעשות פנייה, תפנית.

אך דחילו ורחימו זו שמלמעלה, אמנם האדם מקבל את זה כמתנה מלמעלה, אבל 'אין לך אדם שאין לו שעה', כלומר כל אדם יש לו עת רצון מסוימת. כשהיא מגיעה, הוא מקבל מתנה של אהבה ויראה מה', ומכוחה הוא מסוגל לעשות תפנית,

עלמין, וממשיך עליו בחינת ערלת הלב החופפת על הברית הנ"ל. מה שפוגם את הכלה מלהיות כלה שלמה זה שפוגמים את הברית. יש שלוש בריתות: ברית הלשון, יש ברית הלב, ויש את מה שבזוהר ובספר יצירה נקרא ברית המעור – הערווה. כל פגם באחת מן הבריתות הללו שובר את ההתקשרות ואת הקשר. בהמשך הוא ידבר על השאלה 'איך עושים תשובה על העניין'.

באות ב' דיברנו על זה שכאשר אדם פוגם בעצמו, ככל שהפגם הוא יותר פנימי ויותר עמוק, הוא משפיע יותר. כאשר הוא פוגע באחת משלוש הבריתות – ברית הלב, ברית הלשון, ברית המעור – גם דברים שבקדושה שהוא אומר או מעשים שהוא עושה, נפגמים. הפגמים האלו פוגמים אותו, וכל מה שהוא עושה הולך ונפגם.

לעורר רחמים תחילה

ג. ועצה היעוצה לזה, הנה כתיב: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו" (תהלים קמה, טו) שהוא יתברך הנותן מעורר מלמעלה לבות בני אדם, לפעמים הקב"ה נותן לבני אדם מכוחו, וזהו 'בעתו', פירוש: בעת ושעה שיש לכל אדם. מפעם לפעם הקב"ה נותן מלמעלה את מתנתו, שהיא מזון לנפש. "שאין לך אדם שאין לו שעה" (אבות ד, ג), והוא מסביר את העניין: שהוא בחינת התפילה שנקרא 'חיי שעה' (שבת י). מופיע בגמרא שהתפילה היא חיי שעה, לעומת התורה שהיא חיי עולם. אמנם, כאן הוא מתכוון ל'חיי שעה' במובן אחר, שהוא מלשון "וישע אל הבל"

צריך תחילה לבקש רחמים עליו, ועיין מ"ש סוף ד"ה "ויקרא משה" בפרשת תבוא. וזהו שכתוב "עיני כל אליך ישברו", 'עיני כל' פירוש: בחינת עיניים שהם למעלה מהלב המשגיחים בו (על דרך מ"ש בד"ה "כי קרוב אליך הדבר", בעניין שהבחירה קודם לאהבה וכו', עיין שם).

"אליך ישברו" שהוא עניין התעוררות בחינת רחמים רבים, דהיינו על ידי שיתבונן איך הוא נמשך ממקום גבוה מאוד, בחינת נקודת פנימיות הלב, בחינת "ליבבתי אחותי כלה" הנ"ל, ותרד פלאים מטה-מטה מאד, והרחמנות על זה גדולה מאוד, ועיין מ"ש מזה בד"ה לא הביט און.

והנה כתיב: "סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים" (ועיין מ"ש בד"ה "כי ההרים ימושו"), כי הנה כתיב: "יגיע כפיך כי תאכל" וכו', "בזעת אפיך" וכו', דהיינו יגיעת בשר בלא לב, ולא להטריד שכלו בענייני העולם. ומי שהוא עוסק בענייני העולם בכל מוחו ושכלו הנה הוא מוריד חכמה בינה דעת שלו למטה-מטה.

"תפילה לעני כי יעטוף, ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהילים קב, א): מלך מסוים נותן רשות לאנשים להיכנס ולבקש בקשה אחת בלבד. כל אחד בא ומבקש בקשה אחת, ואיש אחד בא ואומר: הבקשה שלי היא שאוכל לבוא לפניך לבקש בכל זמן. כך גם תפילתו של העני, "תפילה לעני כי יעטוף", היא ש"לפני ה' ישפוך שיחו", הוא מתפלל על זה שהוא יוכל להתפלל. זה גם העניין שהוא מדבר עליו כאן: יש דבר שמגיע מלמעלה, והוא קודם לשאר הדבר, והדבר הזה הוא הבקשה לזכות ולקבל עת רצון.

(על דרך מ"ש בד"ה "כי קרוב אליך הדבר" (דברים ל, יד), בעניין שהבחירה קודם לאהבה וכו', עיין שם). הערה פה בסוגריים היא על כך שהבחירה קודמת לאהבה, ולכן העיניים קודמות ללב. קודם יש הסתכלות, בכל אופן שיהיה, ואחר כך יש התרגשות. הבחירה קודמת לאהבה במובן הזה שהאהבה איננה קופצת על אדם

הוא יכול איכשהו להשתנות. אבל בשביל האהבה והיראה הללו שמגיעים אליו מלמעלה, צריך תחילה לבקש רחמים עליו. צריך להתפלל שהדבר הזה יגיע אליי. אמנם אני לא תמיד אקבל אותו, ועם כל זאת אני צריך להתפלל לקבל את המתנה הזו.

וזהו שכתוב בתחילת אותו פסוק מתהילים: "עיני כל אליך ישברו", 'עיני כל' פירוש: בחינת עיניים שהם למעלה מהלב המשגיחים בו, "אליך ישברו" שהוא עניין התעוררות בחינת רחמים. הפסוק אומר "עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו", כלומר הדבר הראשון שאני צריך לעשות זה להפנות את עיניי – אני צריך לבקש עת רצון. יש פסוק אחר בתהילים שאומר: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהילים סט, יד). על מה אני מתפלל שם? לעת רצון. התפילה הזו לכך שאזכה להתפלל, שאני מבקש את הזכות להתפלל, היא עניין עתיק, והוא מופיע בכמה מקומות. יש משל יפה על הפסוק

בן אדם מסתכל על זה שנשמתו – יהיה אשר יהיה הסיפור הפרטי של עצמו – הייתה בדרגה עליונה שבעליונות, אותה נשמה שהייתה במקורה, בטהירו עילאה – והאדם שואל את עצמו: מה היא עושה כעת? ההתבוננות הזו מעוררת רחמים אצל האדם, שכן היא יוצרת הרגשה ותחושה של מסכנות.

כפיפת הראש

והנה, בפסוק שלפני כן כתיב: "סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים" (שם יד). האדם רואה את עצמו כנופל, ככפוף, כמסכן – אז הוא פונה בתפילה, והקב"ה נותן לו. כפי שנאמר, ההתבוננות הראשונה היא בזה שהאדם נופל, וכאן הוא אומר שאחר כך הוא יכול לבוא לבקש – מפני שהאמיתיות של הבקשה תלויה באמיתיות של הרגשת הנפילה. ככל שהרגשת הנפילה חזקה וחמורה יותר, תהיה גם יותר בקשה לעת רצון.

והוא מוסיף: כי הנה כתיב: "יגיע כפיך כי תאכל וכו'" (תהלים קכח, ב), "בזעת אפיק תאכל לחם" (בראשית ג, יט), דהיינו יגיעת בשר בלא לב. בן אדם נהנה מיגיע כפיו; 'כפיך' במובן הכי פשוט – מעשה ידיו, עבודה מכנית של חורש, נגר וכיוצא בזה, ולא להטריד שכלו בענייני העולם. מישהו פעם ביטא את זה בקיצור: יגיע כפיך ולא יגיע מוחך. ומי שהוא עוסק בענייני העולם בכל מוחו ושכלו הנה הוא מוריד חכמה בינה דעת שלו למטה-מטה. היו אנשים שהמלאכה שלהם הייתה מלאכת ידיים – הם עבדו ביגיע כפיהם – והראש היה פנוי לחשוב כל מיני מחשבות אחרות;

פתאום, אלא הוא קודם כל מכין את עצמו מראש והוא רוצה אותה.

וזוהו "עיני כל אליך ישברו", שהוא עניין התעוררות בחינת רחמים רבים. הבקשה הזו, או המקור של הבקשה, הוא לעורר רחמים רבים על עצמו. דהיינו שעל ידי שיתבונן איך הוא נמשך ממקום גבוה מאוד, בן אדם צריך לדעת קודם כל שנפשו נמשכת בראשיתה ממקום מאוד גבוה. שהיא בחינת נקודת פנימיות הלב של מעלה, בחינת "ליבבתני אחותי כלה" הנ"ל, ותרד פלאים מטה-מטה מאד, והרחמנות על זה גדולה מאוד. התבוננות הראשונה היא ההתבוננות על המעבר, על הנפילה שיש באדם. הנפילה הזו איננה עוסקת דווקא באדם מסוים, אם כי ישנם גם אנשים שיש להם גם זיכרון פרטי-אישי. בן אדם לפעמים נזכר באיזשהו דבר שהיה כשהוא היה במעמדו הקודם; הוא נזכר שלפני זמן מסוים הוא היה אחר, והוא מסתכל על עצמו ומרגיש את הירידה בתוך מהלך החיים שלו. פעם אחת, לפני חג הסוכות, סיפר לי יהודי אחד שבא לפני שנים רבות מרוסיה, שכשהוא היה שם הוא נסע פעם אחת בערך אלף ק"מ רק כדי להשיג אתרוג. הוא השיג את האתרוג ושמח שמחה גדולה. עכשיו, כשהוא הגיע לארץ, למרות כל המעלות שיש בעניין הזה – הוא לא ייסע אפילו עשרה ק"מ בשביל להשיג אתרוג. כלומר, הנקודה היא שיש דבר כזה שבן אדם מסתכל על עצמו, ואומר: פעם, בזמן אחר, הייתי במצב אחר – וירדתי; לפעמים, הירידה הזו היא ירידה מדהימה. אבל כאמור, כאן הוא לא מדבר על זיכרון פרטי, אלא על עניין כלל-אנושי:

ודומה כמו למשל אדם שכופף ראשו, ומזה יכול ליפול יותר, שיפול גם ספיקות על האמונה שהוא בחינת רגלים, כמו שכתוב: "העמדת במרחב רגלי". וכשיש לו ספיקות באמונה הוא נופל ממקום רגליו, רק שיש לו רגליים, מפני שישראל עצמן הם מאמינים וכו', וכמ"ש במקום אחר. ולכן נקרא בשם 'נפילה' לבד (ועיין בזוהר פרשת וישלח דף קעא, א, ובפרשת בראשית דף ח ריש ע"א). והנה כל בחינות אלו סומך ה',

ושם היה מספר קטן של בעלי מלאכה, אבל חלק הארי עסק בצורות שונות של מסחר. זה אולי לא חלק מהטבע שלנו, אבל כך זה היה במשך שנים רבות. לענייננו, כשבן אדם עוסק בעסק גדול, אז יכול להיות שהראש שלו לא נמצא בזה כל הזמן. לעומת זאת, בן אדם שעוסק במסחר שבו כל פרוטה היא תמיד דבר חשוב, שהוא צריך לשבת ולחבל תחבולות איך הוא יכול לצאת להרוויח עוד קצת, איך הוא יכול לקבל עוד משהו – הראש שלו באמת מונח בכל אלה. אדם כזה – סוחר, תגרן או חנווני – שגומר להתפלל והולך לעיסוקיו, ראשו מונח בתוך הדברים הללו כל הזמן. זהו העולם שהוא מדבר עליו: לאו דווקא על מישהו שיושב ועוסק בעיסוקים אינטלקטואליים, אלא כל העיסוקים הללו של חיי יום יום – שתודעתו של האדם מונחת בהם.

כאמור, רק במלאכת כפיים פשוטה מאוד אפשר לעשות את העבודה בצורה כמעט מכנית. כמעט בכל דבר אחר אדם משקיע את עולם המחשבה שלו, החכמה בינה ודעת, בתוך ענייני העולם הזה. אדם יושב וחושב איך הוא יכול לעשות איזושהי תחבולה כדי שהחמש אגורות שלו ילכו עוד קצת יותר רחוק. הנקודה הזו איננה האשמה, אלא היא תיאור של מצב, של חיים. כאשר אנשים חיים בצמצום

הידיים עוסקות במשהו אחד, והמחשבה שלו – החכמה בינה ודעת – נמצאים במקום אחר. כך הוא מבין את הפסוק "יגיע כפך כי תאכל" – אתה יכול לעבוד במשהו אחד, ועדיין להישאר מבחינת נשמתך במקום אחר. זה כמו שאדם יכול לעשות כל מיני פעולות גופניות כגון אכילה, שתיה, מلبוש וכיוצא בזה, ולא לחשוב עליהם כלל. לא כל בן אדם שהולך יושב וחושב איך הוא פוסע כל פסיעה. וודאי שקיימת תודעה מסוימת, אבל זוהי תודעה בדרגה מאוד נמוכה. שום פעולה שהאדם עושה מתוך מודעות, היא לא פעולה לגמרי בלי מחשבה, אולי למעט הפעולה של המעיים. ואף על פי כן, אדם יכול להלך וראשו יכול להיות בכלל בדברים אחרים. יש גם מלאכות שאדם עושה באותו אופן: הוא עושה מלאכה בידים בלבד, והראש פנוי לדבר אחר; הראש שלו, ואפילו הרציות שלו, לא שייכים לענייני העולם הזה.

לכאורה, כיום יותר מצוי שאנשים עובדים במקצועות 'אינטלקטואליים'. לאמיתו של דבר, וזה דבר שלא כל כך נאמר, ממה בעצם חיו הרוב הגדול של היהודים בכל העולם? הם היו סוחרים. סוחרים זה אולי לשון נקייה; היו רוכלים ותגרים קטנים. זה מה שהיהודים עשו, ומזה הם התפרנסו – במזרח ובמערב, מצפון ומים. נכון שפה

איפה האנשים הכפופים שמים את הראש שלהם? בתוך האדמה. הם לא שמים את הידיים ואת הרגליים באדמה, אלא את הראש – הראש, המחשבה, ה- 'אני' שלהם נמצאים בתוך ענייני העולם הזה, בתוך כל העניינים הללו. מזה יכול ליפול יותר, שיפול גם ספיקות על האמונה שהוא בחינת רגלים כמו שכתוב: "העמדת במרחב רגלי" (תהלים לא, ט). לפעמים יש מישהו שהוא כל כך כפוף עד שהוא נופל. כשמישהו כפוף, והראש שלו הולך יותר ויותר למטה, הוא יכול גם ליפול מן הרגליים, ואז נוצרות אצלו גם ספקות. וכשיש לו ספיקות באמונה הוא נופל ממקום רגליו. זו לא נפילה שבאה רק בגלל שלאדם יש צרות, אלא משום כל המחשבה בנויה באופן אחר. אין לו אין אפשרות לפתח או לגדל דברים, ואז הוא מתמוטט מאמונתו לאט-לאט.

רק שיש לו רגליים, למרות שהוא נופל – יש לו רגליים. מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים. בהרבה במקומות אחרים הוא מדבר על כך שהראש הוא הסמל של האינטלקט והרגליים הם הסמל של האמונה. לפעמים קורה שבן אדם כפוף כל כך עד שהוא נופל, אבל הרגליים נשארות, מפני שישראל הם מאמינים בני מאמינים. יכול להיות שיהיו לבן אדם בעיות ועניינים באמונתו, אבל הוא לא יאבד אותה לחלוטין. ולכן נקרא בשם 'נפילה' לבד, זו לא מיתה אלא נפילה. הוא אמנם שטוח כולו על הארץ, אבל הוא עדיין נשאר עם הרגליים. והנה כל בחינות אלו - "סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים", כלומר הקב"ה מרים את כל

ובדוחק, בסוג של חיים שמחייב את הדברים הללו – גם הם חיים כך. כלומר לא מדובר כאן רק על הסוחר הגדול שיושב ועוסק בעניינים הללו, וכל החלטה שלו חייבת להיות בריכוז מלא. יש לפעמים אנשים שעוסקים בדבר שבו הם חייבים להיות בריכוז מחשבה ובחוסר תזוזה במשך שש, שבע, ולעיתים אף אחת-עשרה או שתיים-עשרה שעות, מפני שכל חוסר תשומת לב יפגע בעניין. ישבתי פעם עם מישהו שבזמן שפגשתי אותו הוא היה עורך דין של וול-סטריט. הוא כבר לא עסק בענייני המסחר, אבל עדיין היה לו במשרד לוח – או 'זיכרון ליום ראשון' או מפני שפשוט היה קשה לו להיפרד מזה; יש לוחות כאלו שמראים בהם את המניות העולות והיורדות. אותו עורך דין אמר לי: אני עבדתי בוול-סטריט כסוכן. תאר לעצמך: בן אדם יושב במשך תשע שעות עם עיניים מרותקות אל המסך, והמחשבה שלו כל הזמן היא האם הוא יכול לנחש מגמה. חמש דקות לפני היה כך, עשר דקות לפני היה כך – וזה אמור לעשות את כל ההבדל האם הוא מרוויח או מפסיד. תאר לעצמך שבן אדם חי ככה בדיוק עם העניין הזה יום אחרי יום, שעה אחרי שעה. איש כזה הוא בדיוק כמו כל תגר או חנווני אחר: הוא הוחל ומנסה למצוא איזושהי דרך איך להרוויח עוד פרוטה אחת. זה לא עניין של תאוה, אלא זה עניין ש-'העיסוק מחייב'. במקרים כאלו לא רק הידיים נמצאות, אלא גם הראש כולו נמצא שם.

ודומה כמו למשל אדם שכופף ראשו (בהקשר הפסוק "וזוקף לכל הכפופים").

ודווקא על ידי ש- "עיני כל אליך ישברו" ואז "ואתה נותן" וכו', שנמשך מלמעלה י"ג מדות הרחמים, שהם נקראים "י"ג נהרין דאפרסמנא דכיא' וכו', והוא על דרך משל כמו נהר הנמשך והולך ומתפשט, כך י"ג מדות אלו נמשכים והולכים ממקום גבוה ועליון מאוד עד שמתפשטים למטה. והם נקראים 'מים טהורים' שמכבסים העוונות, כמו שכתוב: "הרב כבסני מעוני". והנה כמו למשל נהר הנובע שמוצאו ממקום מעיין, כך י"ג מדות אלו נמשכים והולכים ממקור מים חיים בארא עמיקא דכולא, אור אין סוף ברוך הוא, סתימא דכל סתימין (ועיין מ"ש מזה בפרשת תבוא בד"ה "ויקרא אל משה"). וזהו "פותח את ידך", אל תקרא 'ידך' אלא 'יו"דיך', שנפתחים בחינת יו"דין, שהוא מקור הנובע שהוא עמוק שאינו מושג, ולכן נקרא בשם יו"ד. ועיין מ"ש מעניין היו"ד בד"ה "ראה אנכי נותן". ואז "משביע לכל חי רצון", פירוש: לכל מקום שיש בו חיות ואפילו מעט מזער, משביע וממשיך בחינת רצון, שהוא בחינת מים טהורים הנ"ל (שנמשכים מבחינת רעוא דכל רעוין).

וזהו ענין 'יחינו', כעניין "פותח וכו' לכל חי" וכו'. ומבחינת היו"דין נמשך ומתפשט בבחינת ה', להיות מבחינת 'כל' בחינת 'כלה'. ועיין מ"ש בפרשת במדבר בד"ה "וארשתיך לי", בעניין "לבי ובשרי ירננו" וכו', עיין שם. ועוד יובן בעניין פתיחו דיו"דין, שהיו"ד עם היותו בחינת העלם, יהיה מאיר בגילוי כמו ה'. וזהו על דרך שנתבאר לקמן בד"ה "ביום השמיני עצרת", גבי "אני היום ילדתיך". ועיין מ"ש בעניין "ומעיין מבית ה' יצא". ולהיות נפתח בחינה זו, הוא על ידי ההמשכה מלמעלה-מעלה, ועיין מ"ש בביאור על פסוק "החלצו" גבי "או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי" וכו'.

ואפשר לומר שעל זה בא הרמז בפסוק "אני לדודי ודודי לי", שהוא ראשי-תיבות 'אלול' וסופי תיבות ארבעה יו"דין, היינו שאז הוא הארת פתיחו דיו"דין, ועיין בשער הייחודים פרק ז ופרק ח). ואז יכול לשוב בבחינת פנימיות

מעלה. והוא על דרך משל כמו נהר הנמשך והולך ומתפשט, כך י"ג מדות אלו נמשכים והולכים ממקום גבוה ועליון מאוד עד שמתפשטים למטה. והם נקראים 'מים טהורים' שמכבסים העוונות, כמו שכתוב: "הרב כבסני מעוני" (תהלים נא, ד). י"ג המידות הם כמו י"ג נהרות של מים טהורים שמכבסים את האדם מעוונותיו. והנה כמו למשל נהר הנובע שמוצאו ממקום מעיין, הנהר מתחיל ממעיין מסוים, כך י"ג מדות אלו נמשכים והולכים

הכפופים והנופלים. ודווקא על ידי ש- "עיני כל אליך ישברו" אז "ואתה נותן להם את אכלם בעתו".

המשכת הרחמים הרבים

כעת הוא חוזר לדבר על הרחמים. שנמשך מלמעלה י"ג מדות הרחמים, שהם נקראים "י"ג נהרין דאפרסמנא דכיא' (ראה תענית כה.), שלושה עשר נהרות של אפרסמון זך. בגמרא זה מופיע בעניין של שכר של

כל הרצונות, ששייך למדרגה של חסד ה' שאין לו גבולות והגדרות. וזהו ענין 'חיינו', כעניין "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". המשחק פה הוא עם המילה 'חיינו': יש במילה הזו את המילה 'חי' עם שני יו"דים. ומבחינת היו"דין נמשך ומתפשט בבחינת ה'. כמו בשם הו"ה, גם כאן יש קודם כל יו"ד, שאחר-כך עוברת ומתפשטת לה"א, להיות מבחינת כל בחינת כלה. הוא דיבר על כך שהבחינה של "ליבבתי אחותי כלה" היא בחינה שלמה, וכשהיא גדועה ללא ההרחבה הזו היא נקראת 'כל'. וכאן מדובר על כך שהבחינה הקטועה מתרחבת והופכת להיות שלמה, 'בחינת כלה'.

ועוד יובן בענין פתיחו דיו"דין, פתיחת היו"דין, שהיו"ד עם היותו בחינת העלם, יהיה מאיר בגילוי כמו ה'. כך מתפרש הפסוק "פותח את ידך" – יש כאן דבר מצומצם שנפתח ומתפשט. היו"ד שהיא ההעלם, יוצאת אל הגילוי וכביכול מקבלת ממדי אורך ורוחב. ולהיות נפתח בחינה זו, הוא על ידי ההמשכה מלמעלה-מעלה. המדרגה הזו לא מגיעה מן העולמות המוגדרים שיש להם חוקים שמגבילים אותם, אלא היא מתנת רצון של מעלה, שמעבר לכל ההגדרות. ובאותו עניין שנאמר: "או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי" (ישעיהו כז, ה).

ואפשר לומר שעל זה בא הרמז בפסוק "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), שהוא ראשי-תיבות 'אלול'. וסופי התיבות הם ארבעה יו"דין, היינו שאז הוא הארת פתיחו דיו"דין, ההארה של פתיחת היו"דין). ואז יכול לשוב בבחינת פנימיות

ממקור מים חיים בארא עמיקא דכולא, מהבאר העמוקה מכל, אור אין סוף ברוך הוא, סתימא דכל סתימין. זה המקור הראשון, הבאר העמוקה, המעיין שממנו נובעות מידות הרחמים. המקום הזה נמצא מעבר למציאות, וממנו נמשכים המים של מידות הרחמים שמטהרים את האדם מן העברות.

וזהו העניין של הפסוקים "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" (תהלים קמה, טו-טז), ודורשים: "אל תקרא ידך אלא יודיך" (הקדמת תיקוני זוהר ז, ב), שנפתחים בחינת יו"דין. ביחס לאותיות וא"ו או נו"ן, האות יו"ד היא בעצם נקודה, וכמו כל נקודה שמציירים יש לה איזה מרחב של מעלה ומטה, אבל מי שעוד זוכר את הגאומטריה של נקודה, יודע שאין לה לא אורך, לא רוחב ולא עומק. היו"ד הזו, הנקודה הזו, הוא מקור הנובע, שהוא עמוק שאינו מושג, לכן אין לו ממדים, ולכן נקרא בשם יו"ד. ואז "משביע לכל חי רצון", פירוש: לכל מקום שיש בו חיות, ואפילו מעט מזעיר. הוא מגדיר את המושג 'לכל חי' גם במובן של כל מי שחי, וגם במובן של כל מה שהוא עדיין בגדר של חי, כלומר כל מקום שיש בו אפילו מעט חיות. משביע וממשיך בחינת רצון. כלומר עניינו של הפסוק הוא שאם יש כאן משהו שהוא לא מת לגמרי, אפילו שהוא חי רק מעט מזער – הוא יכול לקבל.

והוא מעיר: שהוא בחינת מים טהורים הנ"ל, (שנמשכים מבחינת רעוא דכל רעיון, הרצון של כל הרצונות, המקור של

הלב מעומקא דליבא. וזהו רצון, פירוש רעותא דליבא, בחינת נקודה דליבא פנימיות לבו, להיות לה' לבדו כתמר וכו', "כמים הפנים" וכו', במסירות נפש בפועל ממש, וזהו "ממעמקים קראתיך ה'" וכו', 'ממעמקים' לשון רבים, דהיינו ממקור חיי החיים, שהוא בארא עמיקא דכולא, ומעומק הלב בבחינת פנימיות הלב, כמו שכתוב "ליבבתי אחותי כלה", שיוכל להיות פנים בפנים. (ועיין מ"ש כהאי גוונא בפירוש "ושאבתם וכו' ממעיני", מעיני תרי, עיין שם).

ד. אך המשכות בחינת רחמים רבים מתעורר מלמעלה, מה שאי אפשר להשיג על ידי אתערותא דלתתא. וזהו "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו", פירוש: בבחינת פנים הנ"ל. (והנה בחינת 'יומיים', יש לומר בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, עיין מ"ש בביאור על פסוק "ואהיה אצלו אמון גבי שעשועים יום יום",

באמת". אם הייתה כאן וא"ו זה היה מאוד נוח, אבל כאן היא חסרה – ולכן הפסוק נראה כאילו הוא רצף אחד: ה' קרוב לאלו שקוראים אליו באמת.

יש פעמים שבן-אדם מתפלל, והתפילה לא רק שהיא כולה מכאנית, אלא גם שיש בה איזה צד שהיא לא מבחינת נקודת פנימיות הלב, כיוון שנקודת פנימיות הלב שלו נמצאת בעולם אחר, במהות אחרת. כדי להגיע אל המדרגה העליונה, כדי שהוא יוכל לקבל את ההארה הזו, הוא צריך עת רצון שתפתח את נקודת ליבו. וכמו שנאמר בפסוק: "כמים הפנים לפניו" (משלי כז, יט), שהוא במסירות נפש בפועל ממש, וזה נקרא 'באמת', כיוון שכשמדובר על מסירות נפש הכוונה היא שאני באמת מוסר את נפשי, ואני מוסר אותה בתוך נקודת פנימיות הלב. בכל אדם, בכל רגע ובכל מצב, קיימת השאלה: מה אני נותן לקב"ה? לפעמים התשובה היא שאני נותן רק דברים חיצוניים. אני מוכן לוותר על א', ג', ד', אבל כל הם לא דברים פנימיים.

הלב מעומקא דליבא. וזהו רצון, פירוש רעותא דליבא, רצון הלב, הרצייה הפנימית, בחינת נקודה דליבא פנימיות לבו, להיות לה' לבדו כתמר (כפי שהוסבר לעיל בעניין 'מה תמר זה אין לו אלא לב אחד, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים'). זהו העניין של "של פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון": ברגע שהאדם מקבל את ההארה הזו, היא פועלת ופותחת, או מפתחת, את נקודת פנימיות הלב.

כשמדברים על המזמור של "אשרי", רואים שהוא בנוי בתבנית. מעבר לכך שהוא מסודר על פי האל"ף-ב"ת, בכל פסוק מהמזמור ישנם שני חלקים וביניהם מחברת האות וא"ו: "פותח את ידיך, ו- משביע לכל חי רצון"; "צדיק ה' בכל דרכיו, ו- חסיד בכל מעשיו". רק בפסוק אחד, המתחיל באות קו"ף, חסרה האות וא"ו המחברת: "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת". הדבר הזה יוצר בעיה: "קרוב ה' לכל קוראיו" – זהו החלק הטוב, מה יכול להיות יותר טוב מזה? אבל אחרי זה יש סוג של סיווג: "לכל אשר יקראוהו

כשני מעמקים, "תהום אל תהום קורא" (תהילים מב, ח): התהום שלי, שהיא הנקודה הפנימית, קורא לעומק העליון, והם יוצרים ביניהם קשר כזה שיוכל להיות פנים בפנים.

ד. אך המשכות בחינת רחמים רבים מתעורר מלמעלה, מה שאי אפשר להשיג על ידי אתערותא דלתתא. יש דברים שאני יכול ונדרש להגיע אליהם בעצמי. אבל כאן זוהי דרישה כל כך קשה וחמורה, כך שאפשר להגיע אליה אלא רק על ידי הארה מלמעלה. זוהי דרישה להגיע לנקודה הזו הפנימית, וגם בה צריך לחפור חפירה אחר חפירה, עד שאני מגיע לאיזו נקודה פנימית יותר. אני רוצה לומר זאת שוב: יש דברים שאנשים מוותרים עליהם בקלות, נותנים אותם בקלות, ויש דברים שלאנשים יש קושי גדול לתת אותם. השאלה היא היכן נמצאת הנקודה שבה בן אדם אומר: "בשום פנים, לא!", ואת הנקודה הזו הוא צריך לחפש. פעמים רבות אנשים מגלים את הדברים הללו, לצער הלב, רק בהזדמנויות טראגיות. מתי אדם מגלה עד כמה הוא יכול להחזיק מעמד? באסונות, בצרות, בעניינים כאלו. שם מגיעה הנקודה שבה הוא איננו יכול יותר. אבל כשאדם מגלה את הנקודה הזו, כשהוא מגיע לעומק כזה, והוא מוסר אותה לקב"ה – נוצרת אינטנסיביות, נוצרים דברים, נוצר תהום.

הוא מעיר: (והנה בחינת 'ומי'ם', יש לומר שמדובר על בחינות נוספות קשורות: בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, עיין מ"ש בביאור על פסוק "ואהיה אצלו אמון גבי שעשועים יום יום", (משלי ח, ל),

לפעמים אני יכול להגיע לאיזו נקודה פנימית, שבה אני כבר לא יכול לעמוד יותר. תיאור דומה של הנקודה הזו נאמר באיוב, שם אלוקים עושה לאיוב אסון אחר אסון: הוא מאבד את הרכש, זה נשרף וזה הולך, הוא מאבד את הילדים וכו'. הוא אמנם לא מאושר, אבל הוא עדיין נמצא באיזו שלוה. אבל כשהוא מקבל שחין, הוא כבר לא יכול להחזיק יותר מעמד. מדוע? כיוון שכשזה מגיע לאיזושהי נקודה קרובה ופנימית יותר, הוא יוצא משווי המשקל שלו. יכול להיות ששאר הדברים הם חשובים יותר, אבל הם לא הגיעו לנקודה קרובה כל-כך. עכשיו לא יודע אם משהו פה קרא – אני לא יודע אם בכלל עוד קוראים ספרים – את הספר 1984. בספר הזה יש תיאור של חקירה בה מחפשים אצל כל אדם איפה נמצאת הנקודה שנגדה הוא לא יכול לעמוד, איפה נמצאת נקודת השבירה שלו. ברור שנקודת השבירה אצל אנשים שונים לא זהה: יש בן אדם שאפשר לעשות לו כל מיני דברים שאמנם הוא לא אוהב, אבל הוא עדיין יחזיק מעמד. ויש נקודה שבשביל משהו אחר היא יכולה להיות רק עוד בעיה, אבל בשבילו היא תהיה נקודת שבירה. כשהוא מדבר פה על העניין של נתינת נקודת פנימיות הלב, זהו למעשה הגרעין, וזוהי מסירות הנפש בפועל.

וזוהו "ממעמקים קראתיך ה'" (תהילים קל, א). 'ממעמקים' לשון רבים, דהיינו ממקור חיי החיים, שהוא בארא עמיקא דכולא, ומעומק הלב בבחינת פנימיות הלב, כמו שכתוב "ליבבתני אחותי כלה". את לשון הרבים של ה-'ממעמקים' הוא מסביר

והם המאירים בשני ימים טובים של ראש השנה. אך בחינת "ביום השלישי" זהו בחינה שלמעלה-מעלה גם מבחינת סובב כל עלמין, והוא המאיר ביום הכיפורים שנקרא "שבת שבתון", ועיין מ"ש בד"ה "אני לדודי" וגבי "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך". וזהו "ונחיה לפניו", ועיין מ"ש בביאור על פסוק "אחרי ה' אלוקיכם תלכו", בעניין שלוש פעמים קדוש, ומשם יובן עניין "וביום השלישי". ועיין באדרא זוטא (רפח, א) 'תלת רישין אינון', ויש לומר שזהו ב' ימים טובים של ראש השנה, שכל אחד נקרא ראש. והבחינה היותר עליונה זהו יום הכיפורים שנקרא גם כן ראש השנה (ביחזקאל ריש סימן מ), כדפירש בספר חסידים (סימן רנח) ובתוספת בנדרים (כג:), ועיין מ"ש בד"ה "מה טובו" בעניין ג' בחינות שיש בתשובה: הא' להיות סור מרע, הב' בבחינת ועשה טוב, הג' בעניין עסק התורה, והוא נגד ג' בחינות נפש רוח ונשמה. ועיין בעץ חיים שער א"א פרק ד. והנה במתן תורה כתיב גם כן "ביום השלישי" וכן יום הכיפורים, שהוא בחינת ביום השלישי ניתנו בו לוחות אחרונות. ועיין ברבות וירא ריש פרק נו, על פסוק "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וכו'", ובאסתר סוף פסוק "ויאמר לה המלך מה לך אסתר".

והנה בפירוש "ונחיה לפניו" יובן עוד על דרך מ"ש בביאור על פסוק "כי כאשר השמים החדשים" כו' בענין עומדים לפני תמיד ע"ש. וזהו על דרך מ"ש הרמ"ז בפרשת תשא (קפח, ב): "והנה אין ספק וכו' להאיר בו הפנימית" וכו', עיין שם, ועיין שם בפירוש "קום בתולת ישראל". ועל דרך זה יובן גם כן עניין 'יקימנו'. ועיין מ"ש בביאור על פסוק 'יונתי' בעניין "קומי לך" ובעניין "הראיני את מראיך" וכו'. ועיין בזוהר ח"א ויחי (רלז, ב) על פסוק "מי יקמנו", כמה דאמר "מי ירפא לך", "והוא איהו עלמא עילאה". ועיין מ"ש על פסוק "ה' מי יעמוד בביאור על פסוק "ועתה יגדל נא". וזהו "ביום השלישי יקימנו", וכן"ל). והיינו על ידי כי "ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבא כגשם לנו" וכו' (בגמרא נזכר פסוק זה פרק קמא דברכות (ו:), פרק קמא דתענית (ד:), וברבות פרשת תבוא ובשיר השירים בפסוק "שימני כחותם", ובזוהר ח"א ג בפרשת ויקרא (כא, ב) ובפרשת נשא (קמח, א), ועיין שם ריש פרשת שלח (קנו, ב) על פסוק "ידעת השחר מקומו", ע"ש. ועיין שם ריש פרשת תרומה (קכז, ב) על פסוק "הנשקפה כמו שחר", ובפירוש הרמ"ז שם ובפרשת אמור (קד, א) "יעקב אמר אז יבקע כשחר אורך" וכו', ועיין מ"ש על זה בד"ה להבין ענין משמח חתן). ופירוש, שיתבונן כמו למשל עמוד השחר שמאיר ממזרח שמש, שהשמש היא תחת הארץ ובוקע ומאיר עליו בשחר, שהנה חומר הארץ מפסיק בין השמש ובינינו, כך חומריות הגוף מפסיק בין הארת פנים הנמשכת מאור אין סוף ברוך הוא עלינו.

שבורים, ומתן תורה השני – ששם בסוף נשארנו עם הלוחות שקיבלנו – הוא יום הכיפורים, שהוא בעצם יום השלמה. הוא מביא עוד מספר מקומות בהם מדובר על היום השלישי, ובכולם עניין דומה: ועיין ברבות פרשת וירא, על פסוק "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו" (בראשית כב, ד). והנה בפירוש "ונחיה לפניו" יובן עוד על דרך מ"ש בביאור על פסוק "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני" (ישעיהו סו, כב), "עומדים לפני" – תמיד. זה העניין של הארה של הפנימיות, 'סתימו עילאה'.

לעורר רחמים רבים

איך מגיעים למדרגה כזאת שבה מקבלים את ההארה של "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו"? והיינו על ידי כי "ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ" (הושע ו, ג). ופירוש שיתבונן כמו למשל עמוד השחר שמאיר ממזרח שמש, שהשמש היא תחת הארץ ובוקע ומאיר עליו בשחר, ולכאורה צריך לתהות: אם כך, מדוע יש לילה? וההסבר הוא מפני שהנה חומר הארץ מפסיק בין השמש ובינו. הארץ גסה וחומרית, אטומה, ולכן השמש איננה עוברת דרכה, ומשום כך יש לילה. כך חומריות הגוף מפסיק בין הארת פנים הנמשכת מאור אין סוף ברוך הוא עלינו. כמו שהארץ מכסה את השמש וכך נוצר חושך – "החושך יכסה ארץ וערפל לאומים" (ישעיהו ס, ב), כך גם הגוף שלי מכסה ויוצר חושך.

שזה בעצם יומיים. והם, סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, המאירים בשני ימים טובים של ראש השנה. אך בחינת ביום השלישי זהו בחינה שלמעלה מעלה גם מבחינת סובב כל עלמין, שכן סובב כל עלמין היא מדרגה שלמרות שהיא לא בתוך העולם, היא עדיין מתייחסת אל העולם, והוא המאיר ביום הכיפורים שנקרא "שבת שבתון" (ויקרא כג, לב). וזהו ההסבר להמשך הפסוק "יחיינו מיומיים, ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו", ועיין מ"ש בביאור על פסוק "אחרי ה' אלוקיכם תלכו" (דברים יג, ה), בעניין שלוש פעמים קדוש, ומשם יובן עניין וביום השלישי. ועיין באדרא זוטא (רפח, א) 'תלת רישין אינון', שלושה ראשים הם, ויש לומר שזהו ב' ימים טובים של ראש השנה, שכל אחד נקרא ראש. והבחינה היותר עליונה זהו יום הכיפורים שנקרא גם כן ראש השנה, כמו שכתוב ביחזקאל (מ, א): "בראש השנה בעשירי לחודש החודש השביעי". ועיין מ"ש בד"ה "מה טובו" (במדבר כד, ה) בעניין ג' בחינות שיש בתשובה: הא' להיות סור מרע, הב' בבחינת ועשה טוב, הג' בעניין עסק התורה, והוא נגד ג' בחינות נפש רוח ונשמה.

והנה במתן תורה כתיב גם כן "ביום השלישי" (שמות יט, טז). מתן תורה בנוי גם כן על שני ימים שלאחריהם יורד ה' על ההר. וכן יום הכיפורים, שהוא בחינת היום השלישי ניתנו בו לוחות אחרונות. יום הכיפורים הוא היום שלפי החשבונות ניתנו בו לוחות שניים. מתן תורה הראשון היה בשבועות, והוא נגמר עם לוחות

ועל ידי זה מעורר רחמים רבים, דהיינו על ידי שישים אל לבו ריחוקו מאור פני ה' שהוא כמו הענן המחשיך וכו', מסך מבדיל וכו', ואזי "מרחוק ה' נראה ויבא כגשם לנו" בחינת מים טהורים וכו', וכמ"ש מזה בד"ה "האזינו השמים" גבי "יערוף כמטר לקחי", עיין שם. אך הנה אמרו רז"ל שכנסת ישראל שאלה שלא כהוגן: "ויבא כגשם לנו", והשיבה הקב"ה כהוגן: "אהיה כטל לישראל". והעניין, כי הנה באמת יש מקום לעורר רחמים רבים אף גם אם אין מסך מבדיל בינינו למקום, והוא בחינת טל שגם הוא בחינת רחמים, וכמ"ש בפרשת עקב בד"ה "ויאכילך את המן". והוא יורד בלתי עננים, רק שהוא בלילה בהסתלקות אור השמש.

כך כביכול הנה כתיב: "כי שמש ומגן הוי"ה אלוקים", ששם אלוקים הוא מגן לשם הוי"ה, כמו שמבואר במקום אחר (בד"ה "ואתה תצוה" וכו' בפירוש "מחוז לפרוכת"). ולכן שייך רחמנות אפילו על עולמות עליונים, שגם הם רחוקים מאור פני הוי"ה, מחמת ששם אלוקים הוא מגן ונרתק המסתיר וכו'. והוא עניין מדת לילה, הסתלקות אור השמש וכו'. ועיין מ"ש בד"ה "כי ההרים ימוש" בפירוש 'מרחם על הבריות'. ועיין מ"ש בפרשת במדבר סוף ד"ה "וידבר וכו' שאו" וכו', בעניין "למשפחותם לבית אבותם" וכו', ועיין מ"ש בד"ה "אני ישנה" בפירוש "שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה"). וזהו "ומל ה' אלוקיך את לבבך", כי שני שמות אלו הם המולים בחינת הלבב להיות בחינת לב אחד וכו'.

ממני. שזהו המסך המבדיל, כלומר הקב"ה נמצא כאן, אלא שיש מסך מבדיל. "ויבא כגשם לנו" – בחינת מים טהורים, ואז הכל נטהר ומתברר.

אך הנה אמרו רבותינו ז"ל (תענית ד.) שכנסת ישראל שאלה שלא כהוגן, שהיא ביקשה "ויבא כגשם לנו", והשיבה הקב"ה כהוגן: "אהיה כטל לישראל" (הושע יד, ו). קורה לפעמים שאדם מתפלל תפילה, והקב"ה נענה לתפילתו כמו שהוא ביקש, למרות שזה לא תמיד הדבר הטוב ביותר, אך הוא עושה זאת מפני שהוא ביקש; ואני לא מדבר רק על אנשים שמבקשים דברי שטות. זה עניין מעט אחר, אבל במקום אחר אומרים שמוטב לו לאדם מאוהב שלא יבקיע שערי שמים להתחתן דווקא עם האישה הזו, מפני שאם היא לא

ועל ידי זה יעורר רחמים רבים. זהו העניין של "יבוא כשחר לנו" – יש פנייה של הערת הרחמים, ועל ידי כך הארץ איננה מסתירה עוד את השמש, והיא נגלית לנו, והשחר הוא התחלת ההתגלות הזו, של המגע הישיר בינינו לבין השמש. דהיינו על ידי שישים אל לבו ריחוקו מאור פני ה', שהוא כמו הענן המחשיך את השמש. יש מסך שמבדיל בינינו לבין הקב"ה, והענן הזה הוא הסתר הפנים. במובן הפשוט, הקב"ה נמצא תמיד באותו מרחק מאיתנו, אבל אנחנו לא תמיד נמצאים באותו מרחק ממנו – כמו שביום סגריר ואפל השמש עדיין נמצאת, אלא שהיא מוסתרת על ידי איזה ענן. גם ביום וגם בלילה השמש נמצאת באותו מרחק, אלא שבלילה יש מסך שמסתיר את השמש

האלוקות המוסתרת בתוך העולם. אמרו שאלקים בגימטרייה זה 'הטבע', וגם מישהו פעם אמר – הוא אמנם לא היה איש קדוש – שהטבע הוא בעצם מכתב שהקב"ה כתב בפסבדונים, כלומר מבלי שהוא חתם את שמו האמיתי אלא בשמו של הטבע כביכול. זהו למעשה העניין של הסתר הפנים: שם אלוקים מסתיר ומגן על שם הוי"ה, ונוצרת הארה מצועפת. לכן הוא מזכיר את העניין של 'מחוץ לפרוכת': כמ"ש במקום אחר בד"ה ואתה תצווה, בפירוש "מחוץ לפרוכת" (שמות כז, כא).

ולכן שייך רחמנות אפילו על עולמות עליונים שגם הם רחוקים מאור פני הוי"ה, מחמת ששם אלוקים הוא מגן ונרתק המסתיר וכו'. וזהו ענין מדת לילה הסתלקות אור השמש. וזהו "ומל ה' אלוקיך את לבבך" (דברים ל, ו), כי שני שמות – הוי"ה ואלוקים, אלו הם המולים את בחינת הלבב, את הבחינה שבה הלב הוא כפול עם שני יצרים, להיות בבחינת לב אחד לאביו שבשמיים. זה מה שהוא הסביר, שבמקום להתפלל על הגשם, שתמיד מגיע אחרי יום מעונן והסתר, עדיף להתפלל על טל – שבשבילו לא צריך הסתר. אין לי סיבה להגיע למצב של תפילה תוך מצוקה ולחץ, מתוך דוחק ההרגשה של הסתרת הפנים, אלא אני יכול להתפלל על השחר, כשיש התגלות של אור, כשהחושך של העולם איננו מסתיר, ואז "אהיה כטל לישראל" – שזוהי ברכה גדולה יותר.

המאמר היה על הפסוק "יחיינו מיומיים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". הוא הסביר שהיומיים אלו שני הימים של ראש

האישה הראויה לו – בסופו של דבר או שהוא יהרוג אותה או שהיא תהרוג אותו; או שהוא ימות עליה או שהיא תמות עליו, אבל זה לא ילך טוב. אם כן, יוצא שלפעמים אני מתפלל, ואחרי שקיבלתי את מבוקשי אני צריך להתפלל עוד פעם כדי שייקחו ממני את המתנה, מפני שזה לא הלך כמו שחשבתי, והתפילה הזו הרבה יותר קשה, כמו שאמרו שהקב"ה יותר נותן מאשר לוקח. אבל הגמרא שם מדברת על מקרים בהם מישהו שאל שלא כהוגן, אבל הקב"ה ענה לו כהוגן. כך לדוגמא, כנסת ישראל ביקשה שהקב"ה יהיה לעם ישראל כגשם – אולם גשם הוא טוב רק בעונה מסוימת ובכמות מסוימת. אף על פי כן, הקב"ה ענה לה כהוגן, שהוא יהיה לה כטל שנמצא כל השנה בכל עת, לא בזמנים מסוימים. לכן הברכה של הטל נחשבת לברכה גבוהה ועליונה יותר משל ברכת הגשם.

כי הנה באמת יש מקום לעורר רחמים רבים אף גם אם אין מסך מבדיל בינינו למקום, והוא בחינת טל שגם הוא בחינת רחמים. אני לא צריך להתפלל על זה שיהיה קודם ענן חושך וערפל ואחר כך ירד גשם, אלא גם כשיש יום בהיר אני יכול לבקש על הטל, שהוא בחינת רחמים – כמו שגם המן ירד בין שתי שכבות של טל. והוא יורד בלתי עננים רק שהוא בלילה בהסתלקות אור השמש, כך כביכול הנה כתיב "כי שמש ומגן הוי"ה אלוקים" (תהילים פד, יב), ששם אלוקים הוא מגן ומסתור לשם הוי"ה. היחס בין שני השמות הללו הוא ששם הוי"ה הוא האלוקות המתגלה, ושם אלוקים הוא

השנה, שבהם בן-אדם צריך להתחיות.
 ביום השלישי, שהוא יום הכיפורים, הוא
 יום שהוא כולו מתנה ונתינה של מעלה.
 יש מעיין של מעלה שזורם עכשיו, והוא
 למעשה י"ג מידות הרחמים. לכן כשמגיע
 הקצה של 'עיצומו של יום', כשמגיעה
 תפילת הנעילה, חוזרים בתפילה שוב
 ושוב על י"ג מידות הרחמים. זוהי התפילה
 שבה מדברים על הגילוי; ברגע הזה, שהוא
 רגע הסיום, הכל נפתח, ומי המעיין
 זורמים והופכים לנהר, ועל ידי כך מגיעים
 לידי "הרב כבסני מעווני ומחטאתי טהרני"
 – את כל מה שלכלכתי במשך החיים שלי
 בעולם הזה.

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

לתרומה עבור הגיליון
תרומה מומלצת: ₪ 2

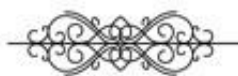

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

